

Kapitola 2

Politický, mediální a společenský kontext zahraniční politiky, tvorba diskurzu

Mats Braun

ÚVOD

Existují dva základní argumenty, proč bychom neměli očekávat, že otázky zahraniční a bezpečnostní politiky povedou k politickému střetu. Za prvé, tato témata nejsou pro každodenní život voličů stejně důležitá jako témata domácí. Nelze očekávat, že by politické strany mohly kvůli nim získat hlasy. Za druhé, konsenzus v těchto otázkách je často považován za žádoucí, protože politické střety, zejména v krizové situaci, by mohly oslabit pozice státu.¹

Přesto se však ukazuje, že se zahraniční politika stává objektem politického boje. Během roku 2007 „rozkmitaly“ politické spektrum republiky a stejně tak „nalákaly“ pozornost širší veřejnosti zejména dvě zahraničněpolitické otázky. První zněla, zda má být americký protiraketový radar umístěn na českém území, druhá se pak týkala toho, jaký nový smluvní základ by měla mít Evropská unie.

V kapitole se zabýváme těmito dvěma tématy: Za prvé zkoumáme, proč tato témata byla kontroverzní. K odpovědi se přiblížíme pomocí dekonstrukce obsahu politické debaty. Za druhé popisujeme, kteří aktéři na domácí scéně ovlivňují tvorbu veřejného diskurzu, nebo, jinak řečeno, kdo vystupuje ve veřejné debatě, a tudíž ji má možnost ovlivnit.

Je namístě v úvodu popsat, proč je důležité analyzovat veřejný diskurz témat zahraniční politiky. Mohla by zaznít námitka, že veřejná debata je spíše takové „divadélko“, a proto ve skutečnosti neovlivňuje politické rozhodování o zahraniční politice, jež je založeno na racionálním základě, tj. na obhajobě národního zájmu. Lze však i naopak tvrdit, že skutečně existuje vztah mezi tím, co političtí aktéři říkají a co dělají. Pojem diskurz naznačuje, že všechna vyjádření k jednomu tématu přispívají

ke konstrukci jistého rámce. Tento rámec může fungovat jako jakási hranice toho, jakou politiku v dané chvíli je možné obhájit. Proto někteří badatelé předpokládají, že veřejná politická debata ve skutečnosti dokonce omezuje budoucí možnosti jednání vlády, protože politický diskurz ukazuje na jisté spektrum možné strategie jednání a nedá se vždy jen tak hned změnit.² Zkoumat, jaký vliv má veřejný diskurz na politiku, to už je mimo rozsah této kapitoly, protože na analýzu je třeba delší časový úsek. Můžeme však hned v úvodu konstatovat, že někteří odborníci tvrdí, že diskurz má vliv na tvorbu zahraniční politiky, a proto jeho studium není pouze akademickou záležitostí.

V první části kapitoly se zabýváme otázkou umístění radaru americké protiraketové obrany na území České republiky, druhá část je věnována budoucí smlouvě EU. Vždy je nejdříve rekapitulován „příběh“ tématu, poté se věnujeme otázce, kdo přispěl k veřejnému diskurzu o tématech.

RADAROVÁ ZÁKLADNA

Politickou diskusi o radarové základně, nebo přesněji řečeno o umístění radarové části systému na českém území, lze rozdělit do čtyř podotázek. Za prvé – diskuse o tom, zda je přijatelné, aby účast České republiky na projektu protiraketové obrany byla vyjednávána se Spojenými státy bilaterálně. Za druhé – diskuse o existenci nebo neexistenci opravdové hrozby, proti níž by systém mohl sloužit. Za třetí – politický střet o to, jakým způsobem by otázka měla být rozhodována, tj. zda v referendu nebo parlamentní cestou. Za čtvrté – diskuse o umístění radaru a o možných důsledcích pro místní obyvatele. Nejprve prezentujeme hlavní argumenty domácích politických aktérů, rozdělené podle čtyř témat: 1) mezinárodní kontext, 2) bezpečnost, 3) rozhodování, 4) umístění a jiné domácí otázky projektu, poté se věnujeme aktérům, kteří participovali na veřejné diskusi o radaru, a tomu, kde politická komunikace o radaru probíhala. Nakonec pro orientaci uvádíme přehled vývoje veřejného mínění o radaru během roku.

Mezinárodní kontext

Podstatná část debaty o základně se netýká přímo otázky, zda americký radar v České republice být má, nebo nikoli, ale za jakých podmínek by zde být mohl. Lze říci, že ve skutečnosti je konsenzus mezi parlamentními stranami v tom, že Česká republika by měla usilovat o to, aby byl americký systém ochrany před raketami v dlouhodobém horizontu vázán na NATO. Otázkou však je, co dělat, pokud taková možnost není.

Výbudování amerického radaru na území ČR má přímou podporu mezi parlamentními stranami ODS a KDU–ČSL, které podporují radar v ČR i na základě bilaterální dohody mezi ČR a Spojenými státy. Strana zelených je v názoru rozdělena a ČSSD a KSCM jsou za současných podmínek proti. ČSSD by mohla změnit názor, pokud by byl systém integrován do struktury NATO.³ Ve Straně zelených proběhl střet o základnu na únorovém sjezdu. Zejména nestraničský ministr zahraničních věcí, nominovaný za Stranu zelených, Karel Schwarzenberg, byl kritizován za to, že nezastával většinový stranický názor.⁴

Politici aktéři se zejména nemohou shodnout na tom, jaké jsou možnosti posunout projekt radarové základny na multilaterální základ. Otázkou také je, do jaké míry je systém již do struktury NATO integrován. Obhájci radaru, jako například K. Schwarzenberg, tvrdí, že radar bude začleněn do architektury NATO, odpůrci naopak zdůrazňují, že to bude americké rozhodnutí, zda „střelit“ nebo ne.⁵

Bezpečnostní kontext

Jak velká jeiránská hrozba? Tak lze shrnout diskusi o nutnosti protiraketového systému, a tudíž o umístění radaru na území České republiky. V médiích vyjádřili své názory jak experti, kteří se domnívají, že hrozba je reálná, tak odborníci s názorem opačným. Zároveň se diskutovalo o tom, do jaké míry by vlastně systém chránil Českou republiku. I v tom byly názory expertů odlišné.⁶ Představitelé iniciativy „Ne základnám“ zdůrazňovali, že Írán nebezpečný není. Vládní koordinátor programu protiraketové obrany Tomáš Klvaňa byl opačného názoru. A socialisté a několik významných členů Strany zelených žádalo analýzu možných hrozeb.⁷

Další část diskuse o bezpečnosti se týká možnosti, že by radar ve skutečnosti bezpečnost České republiky spíše zhoršil. Mohl by být buď cílem teroristických útoků, nebo by budování protiraketového systému mohlo vést ke zbrojení Ruska.

Rozhodování

Co se týká otázky, jak má být rozhodnuto o radaru, existuje konsenzus pouze v tom, že Česká republika má rozhodovat o jeho možném umístění na svém území bez intervence dalších mocností. Všichni odmítají jak nátlak Ruska, tak nátlak Spojených států či sousedních států.

Obecně při rozhodování o radaru však konsenzus není. KSČM a ČSSD trvají na tom, že by se mělo konat referendum. ODS a KDU–ČSL odmítají referendum s tím, že o bezpečnosti země mají rozhodovat Parlament ČR a česká vláda. Tento názor sdílí i bývalý prezident V. Havel,⁸ současný prezident V. Klaus však možnost referenda nevyklučuje. Klaus argumentuje tím, že obě možnosti jsou přípustné.⁹

Při jednání v Poslanecké sněmovně 10. května poslanci odmítli návrh o referendu, který podporovali sociální demokraté a komunisté.¹⁰ Je nutno zdůraznit, že v ČSSD jsou odlišné názory na nutnost referenda. Například J. Paroubek byl na začátku roku spíše proti referendu.¹¹ Hlavním důvodem, proč strana požaduje referendum, je, že systém protiraketové obrany zatím do struktury NATO zapojen není.¹² I iniciativy proti základně požadují, aby tato otázka byla rozhodnuta v referendu. Podle průzkumu veřejného mínění referendum podporuje i většina občanů republiky.¹³

Domácí kontext

Nemalá část politické diskuse o umístění radaru na území České republiky byla věnována otázce, jaké jsou jiné (zejména ekonomické) přínosy amerického radaru v ČR. Zastánci projektu se domnívají, že radar může přinést nová pracovní místa a investice do regionu, kde bude umístěn.¹⁴ K diskusi o ekonomických přínosech radaru vyjadřují svůj názor nejen politici a místní obyvatelé, ale také experti. Někteří ekonomové například zpochybňovali vliv radaru na ekonomiku v regionu.¹⁵

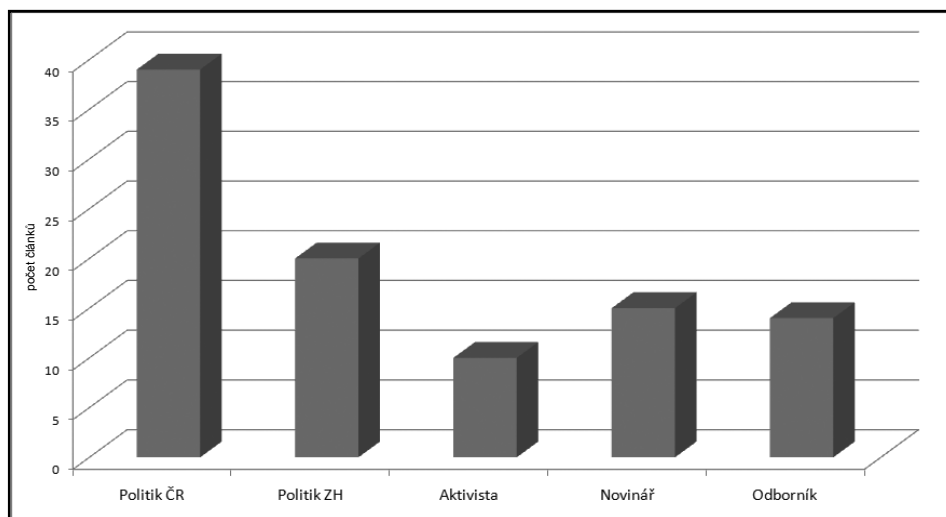
Obyvatelé v okolí vojenského prostoru v Brdech jsou spíše proti radaru. V těch obcích, kde byla organizována konzultativní referenda, byl většinový názor „proti“. V srpnu založili starostové z okolních obcí volné sdružení proti radaru. Není úplně zřejmé, kolika obcí se stavba radaru skutečně týká. Na informační schůzku s vládním koordinátorem byli pozváni zástupci 16 obcí, do sdružení proti radaru se připojilo 31 obcí. Podle starosty Příbrami Josefa Řiháka (ČSSD), se radar „dotýká“ 45 obcí.¹⁶ Starostové mj. podepsali protestní dopis, který byl odeslán všem poslancům, senátorům a ministrům.¹⁷

Obyvatelé brdského regionu mají obavy, že by radar mohl mít negativní důsledky pro lidské zdraví. V srpnu představil armádní hygienik studie o vlivu plánovaného radaru na lidské zdraví. Studie prokázala, že existence radaru nepředstavuje pro místní obyvatele zdravotní nebezpečí.¹⁸ O tři měsíce později zveřejnili odborníci z Ústavu radioelektroniky z Vysokého učení technického v Brně posudek na studii vojenských hygieniků. Ten byl kritický a práce vojenských hygieniků byla označena za nevěrohodnou.¹⁹ V otázce působení radaru na lidské zdraví si mohou laici jen ztěžít utvořit názor bez informací expertů, a když vědci jednotný názor nereprezentují, je otázka komu věřit.

Akteři politického diskurzu o radaru

Abychom měli představu o tom, kdo přispívá k diskurzu o radaru v České republice, jsou tu prezentovány výsledky obsahové analýzy čtyř českých deníků během jednoho měsíce 2007. Náhodně byl vybrán říjen. Během tohoto měsíce deníky *Mladá fronta Dnes*, *Lidové noviny*, *Hospodářské noviny* a *Právo* publikovaly o radaru dohromady 94 článků.²⁰ Podle toho, kdo se v článku vyjadřuje, nebo čí činnost článek obráží, byla sestavena Tabulka 1.²¹ V Tabulce 2 je zachycen rozdíl mezi počtem vystoupení „pro“ a „proti“ radaru.

Tabulka 1: Kdo se vyjadřuje nebo čí činnost články reflektují

Jak je z tabulky patrné, v novinách vystupují nejvíce politici z České republiky. Tato skupina je však velice široká, protože právě k otázce existence radaru se často vyslovují i regionální političtí představitelé z okolí Brd (viz výše), a to hlavně v domácím kontextu. Do této první kategorie byli také započítáni úředníci a další představitelé exekutivy, kteří reprezentují stát. V té souvislosti je také nutné se zmínit, že vládní informace o radaru byly často kritizovány za to, že o radaru nemluví odpovědní politici, ale hlavně úředníci, zejména vládní koordinátor T. Klvaňa.²² Ten měl na starosti vládní kampaň s názvem „Proti raketám“. Nicméně i tak autory největší části článků v této kategorii jsou právě politici reprezentující politické strany Poslanecké sněmovny.

Druhou kategorií tvoří texty zahraničních politiků. Nejčastěji byl reflektován názor ruského prezidenta V. Putina nebo amerického ministra obrany R. Gatese. Například i bývalý německý ministr zahraničních věcí J. Fischer a starosta Hirošimy se k tématu vyjádřili, v jejich případech „proti“. I zahraniční aktéři bezpochyby ovlivňují český veřejný diskurz. Ovšem jinou otázkou je, zda podle jejich představ či nikoliv. Když například Vladimír Putin vystupoval proti radaru, komu v ČR pomáhá?²³

Třetí kategorie, „Aktivista“, zahrnuje mimoparlamentní více nebo méně organizované obhájce jistého názoru. Na jedné straně „Iniciativa PRO“ s heslem *Nechceme radary, chceme rakety* a studentská iniciativa *prozakladnu.cz* jsou dvě sdružení podporující umístění radaru na českém území. Obě iniciativy provozují webové stránky s informacemi a propagačními texty o protiraketové obraně, organizují demonstrace a sbírají podpisy pod petice. Na druhé straně aktivisté proti radaru, kteří jsou schopni vyvolat daleko větší mediální pozornost a na jejichž demonstrace chodí daleko více lidí. Iniciativa „Ne základnám“ má podporu více než 50 různých organizací (podle svých údajů), jsou mezi nimi například i Mladí zelení a pražská organizace Mladých sociálních demokratů.²⁴

Hranice mezi aktivisty a politiky však ve skutečnosti vždy tak jasná není. Na akcích organizovaných iniciativou „Ne základnám“ vystupovali často i prominentní politici z ČSSD, KSČM a z části Strany zelených. Například na demonstraci v Praze 26. května promluvili mimo jiné místopředseda sněmovny L. Zaorálek (ČSSD), poslankyně K. Konečná (KSČM) a člen vedení Strany zelených M. Stropnický.²⁵

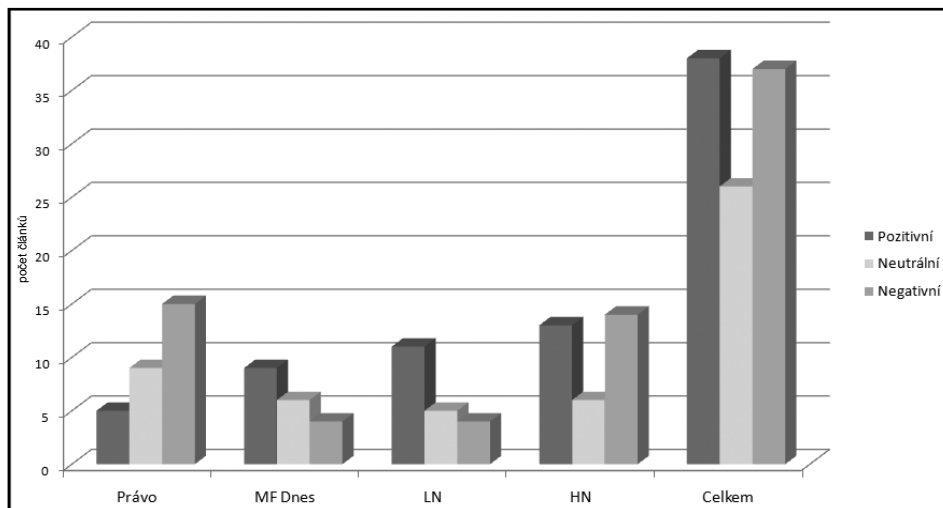
Do kategorie „Novinář“ jsou počítány články, v nichž je názor novináře dominantní. Mezi odborníky lze identifikovat zejména dva typy vystupující k tématu radar. Za první ty, kteří se vyjadřují k vlivům radaru na lidské zdraví. Za druhé ty, kteří se vyjadřují k tomu, zda radar může fungovat efektivně, a v tom případě – proti jaké hrozbě?

Reprodukují média více hlasy pro radar, nebo proti? Je důležité zdůraznit, že tu nejde o mediální analýzu s cílem zjistit objektivitu tisku. Jde o to, kdo se častěji v novinách vyjadřuje nebo o kterých aktivitách noviny častěji referují. Znamená to, že pokud proběhlo během jednoho měsíce mnoho bouřlivých demonstrací proti radaru, pravděpodobně byla negativním názorům na radar v médiích věnována větší pozornost, i když noviny samy mohly být v otázce radaru buď neutrální, nebo dokonce „pro“.

Přesto lze identifikovat zřejmý rozdíl mezi jednotlivými listy. V *Právu* zazníval nejčastěji názor proti radaru, v *Lidových novinách* a *Mladé frontě Dnes* naopak pro

radar. Pokud jde o obsah jmenovaných čtyř novin v celku, žádný dramatický rozdíl mezi pozitivními a negativními názory není.

Tabulka 2: Pozitivní a negativní názory o radaru v novinách²⁶

Hlavní platformy politické komunikace

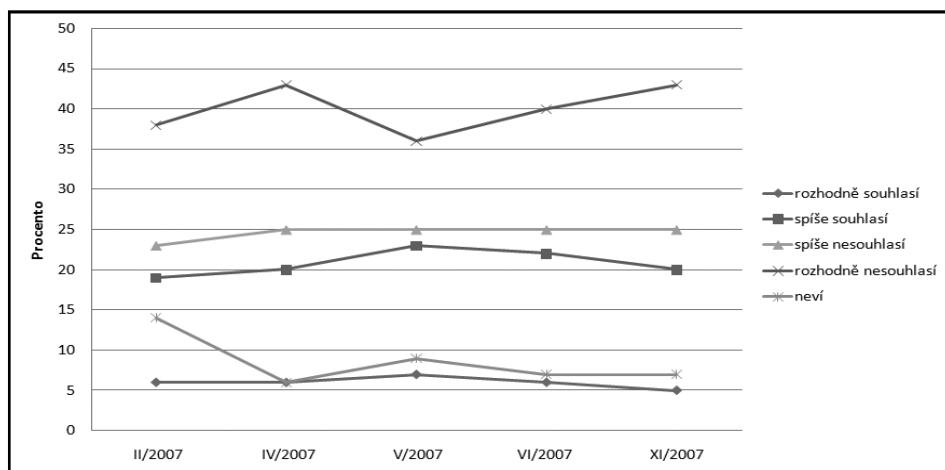
Koaliční prohlášení neobsahuje otázku protiraketového radaru a je jistý rozdíl v názorech mezi ODS a KDU–ČSL a Stranou zelených (viz výše). Česká vláda v březnu schválila návrh nóty se souhlasem s americkou výzvou otevřít jednání o umístění radaru protiraketové obrany USA v ČR.²⁷ Sněmovna byla pouze informována o obsahu nót, informace byla rozeslána předsedům odpovídajících výborů (výbor pro obranu, pro bezpečnost, zahraniční výbor a ústavně-právní výbor).²⁸

Ve sněmovně dostávali poslanci jmenovaných výborů pravidelně informace o vývoji od představitelů vlády. Opozice však vládu kritizovala za to, že dostává informací málo, a za to, že nebyla přizvána k jednání o formulování české pozice. První velká debata ve sněmovně na téma „radar“ se konala 15. března. Vládní koalice si debatu vůbec nepřála a ta ani nebyla na programu sněmovního jednání, protože koaliční poslanci blokovali uvedení otázky na pořad schůze. Diskuse se však rozvinula při projednávání odpovědi na písemnou interpelaci poslance KSČM M. Grebeníčka.²⁹ Na 14. schůzi sněmovny na začátku května se otázka radaru na pořad schůze dostala. Opozice však nedokázala prosadit žádné usnesení, které by mohlo omezit jednání vlády o umístění radarové základny v České republice.³⁰

Jak již bylo uvedeno, politická diskuse se také odehrávala v médiích a dokonce i v ulicích. Vládní kampani bylo často vyčítáno, že není dostatečně objektivní. Vládní představitelé však zdůrazňovali, že: „Nejde o žádnou ‚nestrannou‘ kampaň – nic takového jsme nikdy neslibovali – ale o kampaň poskytující: informace, data, studie, fakta a analýzy. Dále občanům a expertům fórum pro diskusi (a tedy publikaci různých názorů a stanovisek pro i proti).“

Průzkumy veřejného mínění

Než bylo oficiálně oznámeno, že Spojené státy budou chtít umístit právě radarovou část protiraketové obrany v České republice, byla česká veřejnost k této problematice poměrně vstřícná (podle průzkumu agentury STEM z ledna souhlasilo 46 % respondentů s umístěním radaru v České republice³¹). V období během března až října 2007 byl odpor proti radarové základně stabilní – kolem 60–70 %. Zhruba 25 % respondentů radarovou základnu podporovalo. Většina respondentů však souhlasila se zahájením jednání se Spojenými státy.³²

Tabulka 3: Veřejné mínění o umístění radarové základny v ČR

Zdroj: CVVM. *Veřejnost o americké radarové základně v ČR*. On-line: (www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100734s_pm71212.pdf).

REFORMNÍ SMLOUVA

Diskuse o reformní smlouvě (RS) proběhla během roku 2007 ve třech fázích. Během té první, na začátku roku, se ještě uvažovalo o ratifikaci ústavní smlouvy. Druhá fáze začala v dubnu s německým návrhem, aby krátká mezivládní konference připravila opravenou smlouvu. Ve třetí fázi, která byla zahájena zveřejněním mandátu mezivládní konference, se diskutovalo hlavně o tom, jak se nová reformní smlouva liší od ústavní smlouvy a jakým způsobem by měla být ratifikována. Dominantní téma diskuse, kromě obsahu smlouvy, byla otázka, do jaké míry by ratifikace reformní smlouvy ovlivnila české předsednictví Rady EU. V této části nejdříve uvádíme hlavní argumenty domácích politických aktérů, rozdělené podle 1) časového vývoje, 2) obsahu smluv a 3) vlivu na předsednictví. Poté podrobněji rozebereme, kteří aktéři se účastnili veřejné diskuse o reformní smlouvě a kde tato diskuse o reformní smlouvě probíhala.

Časový vývoj

Během prvního pololetí roku 2007 byla projednávána budoucnost evropské ústavy. V březnu se někteří politici klonili k názoru, že ratifikační proces ústavní smlouvy by měl v České republice pokračovat. Vládní koalice se dlouho nemohla shodnout na společném postoji v této otázce. KDU–ČSL a Strana zelených prosazovaly názor, že nová smlouva by měla vycházet z existující ústavní smlouvy. ODS naopak žádala úplně nový text. Opoziční sociální demokraté se jasně vyslovovali pro ústavní smlouvu a vyčítali vládě, že vede Českou republiku svými antievropskými názory na okraj Evropské unie.³³

Rozruch v koalici způsobilo také jmenování poslance Evropského parlamentu Jana Zahradila zástupcem České republiky při debatě o budoucnosti ústavní smlouvy (společně s Jiřím Šedivým), kterou zahájilo německé předsednictví. Zástupci lidovců a zelených viděli problém v tom, že vláda neměla dost možností, jak kontrolovat Zahradilova jednání.³⁴

Druhá fáze začala poté, kdy během německého předsednictví Rady EU bylo v dubnu ukončeno sondování mezi členskými zeměmi a bylo navrženo, že by o budoucnosti ústavní smlouvy rozhodla krátká mezivládní konference. Při jednání byla nabízena možnost vyřadit z textu kontroverzní body, jako je označení „ústava“, uvedení symbolů EU (hymna a vlajka) či *Charta základních práv*, na niž by bylo jen odkazováno.³⁵

Od té chvíle se všichni vysocí vládní představitelé shodují v tom, že institucionální reforma do roku 2009 je potřebná. Předtím byli ministři z ODS názoru, že reforma tolik nespěchá, a dávali přednost termínu, který by nespadal do doby českého předsednictví. Je pravděpodobné, že si politici v této chvíli uvědomili, že pokud bude reformní smlouva schválena před českým předsednictvím, nebude se Česká republika muset o tuto otázku během svého předsednictví starat.³⁶ Krátce potom proto česká vláda schválila společný postup v rámci jednání o institucionální reformě Evropské unie.³⁷ Jednání koalice bylo ovšem obtížné a k jisté změně postoje ODS došlo také s ohledem na stabilitu vlády.

Vláda jednala o ústavní smlouvě v modifikované verzi tzv. koaliční devítky (za ODS: Mirek Topolánek, Alexandr Vondra a Petr Gandalovič, za KDU–ČSL: Jiří Čunek, Cyril Svoboda a Petr Pithart a za Stranu zelených Martin Bursík, Karel Schwarzenberg a Ondřej Liška).³⁸ Už na konci února vydala koalice k evropské ústavě pěti-bodové prohlášení. První z těchto bodů však zněl: „Jsme toho názoru, že EU není v krizi a že veškeré reformní kroky musí být činěny odpovědně s vědomím, že kvalita je důležitější než čas.“³⁹

Třetí fáze byla zahájena shodou představitelů vlád a států EU na lisabonském summitu v říjnu 2007 na konečné verzi reformní smlouvy (RS). Smlouva byla později podepsána v Lisabonu 13. 12. 2007. Během této fáze byla v české debatě věnována pozornost zejména dvěma tématům. Za prvé, jaký je rozdíl mezi reformní a ústavní smlouvou, a za druhé, jak bude smlouva ovlivňovat české předsednictví. Obě dvě otázky vedou k otázce třetí – jakým způsobem by měla Česká republika RS ratifikovat.

Obsah

Soustředíme-li se na diskusi o reformní smlouvě, je podstatou diskuse o jejím obsahu otázka, jak velký je rozdíl mezi (novou) reformní smlouvou a (starou) ústavní smlouvou. Mezi politickými aktéry České republiky panuje konsenzus v tom, že smlouva je přijatelná. Pouze KSČM, prezident V. Klaus a jedno křídlo ODS jsou buď přímo proti ratifikaci smlouvy, nebo váhají.⁴⁰ Na stranickém kongresu v listopadu muselo vedení ODS reformní smlouvu před kritiky obhajovat. Jak A. Vondra, tak M. Topolánek se předtím vyjádřili ve prospěch ratifikace RS v parlamentu.⁴¹ Kongres však požadoval, aby smlouva byla posouzena Ústavním soudem ČR.⁴² Ale kongres také přijal „Usnesení výkonné rady k tzv. Reformní smlouvě EU“.⁴³ Stanovisko ODS podle tohoto dokumentu je, že navzdory podpoře ústavní smlouvy většinou zemí EU Česká republika dokázala prosadit zejména, aby byl opuštěn koncept a symbolika ústavy, aby byla posílena role národních parlamentů a vlád a aby bylo odloženo zavedení nového systému hlasování kvalifikované většiny v Radě EU.⁴³

Co se týká diskuse o obsahu reformní smlouvy, zajímavým paradoxem je, že když zástupci ODS argumentují o ochotě přijmout RS, protože považují změny ve smlouvě za tak podstatné, že mohli změnit skeptický názor na ústavní smlouvu. Zejména ČSSD pak zase argumentuje, že v podstatě jde o stejnou smlouvu.

Předsednictví

Zejména po červnovém summitu EU, kdy bylo zřejmé, že členské státy EU dospívají ke kompromisu v otázce nové smlouvy, dominovalo téma předsednictví diskusi o RS. Hlavní otázka zněla, jak může smlouva předsednictví ovlivnit. Mohou nastat tři varianty: Za prvé, pokud by smlouva byla podle plánu ratifikována do konce roku 2008, v tom případě bude Česká republika první předsedající zemí s institucionálním uspořádáním podle nové smlouvy, což může znamenat jistý vliv při implementaci smlouvy. Ve veřejném diskurzu se objevily jisté obavy z toho, že nový předseda Evropské rady, který by v tom případě předsedal setkání Evropské rady, by mohl zastínit premiéra předsedající země, a Vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku by podobným způsobem zastínil českého ministra zahraničních věcí.⁴⁶

Představitelé vlády opakovaně řekli, že nechtějí zdržovat ratifikaci smlouvy v ČR.⁴⁷ Vláda hlavně nechce, aby Česká republika musela řešit otázky institucionálního uspořádání EU za svého předsednictví. Lze předpokládat, že z tohoto důvodu většina poslanců ve sněmovně požaduje, aby o RS rozhodoval parlament a nikoli občané v referendu.

Zatímco mezi parlamentními stranami byl téměř konsenzus v tom, že občané by měli rozhodovat o ústavní smlouvě v referendu, pokud jde o reformní smlouvu, je situace opačná. Pouze KSČM jasně požaduje referendum, ale ve sněmovně získala pro svůj návrh podporu pouze tři „disidentů“ ODS a tři poslanců ČSSD.⁴⁸

Akteři politického diskurzu o smluvním základě Evropské unie

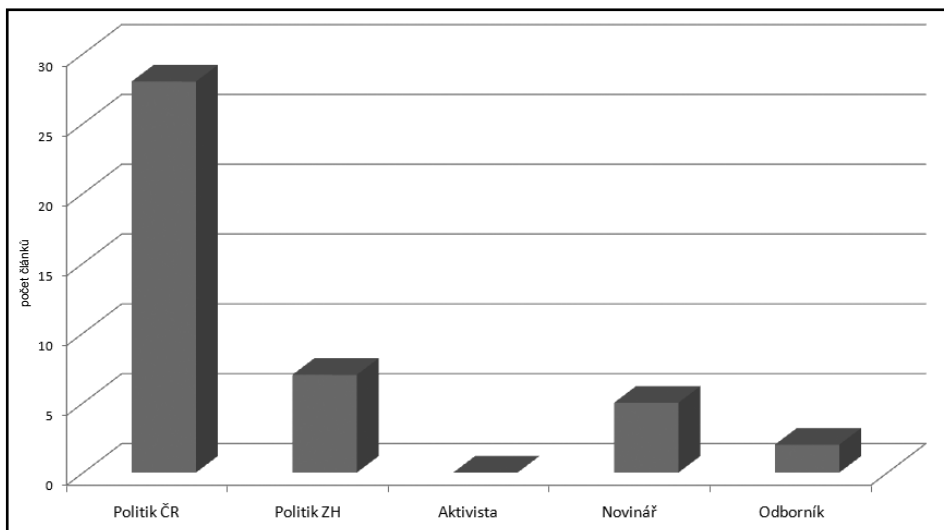
Srovnáme-li diskurz o radarové základně s diskurzem o nové smlouvě EU, je evidentní, že k RS se vyjadřuje menší spektrum aktérů. Články v novinách jsou zaměřeny

zejména na jednání a komentáře českých politiků. V říjnu publikovaly deníky *Mladá fronta Dnes*, *Lidové noviny*, *Hospodářské noviny* a *Právo* k tématu dohromady 39 článků.

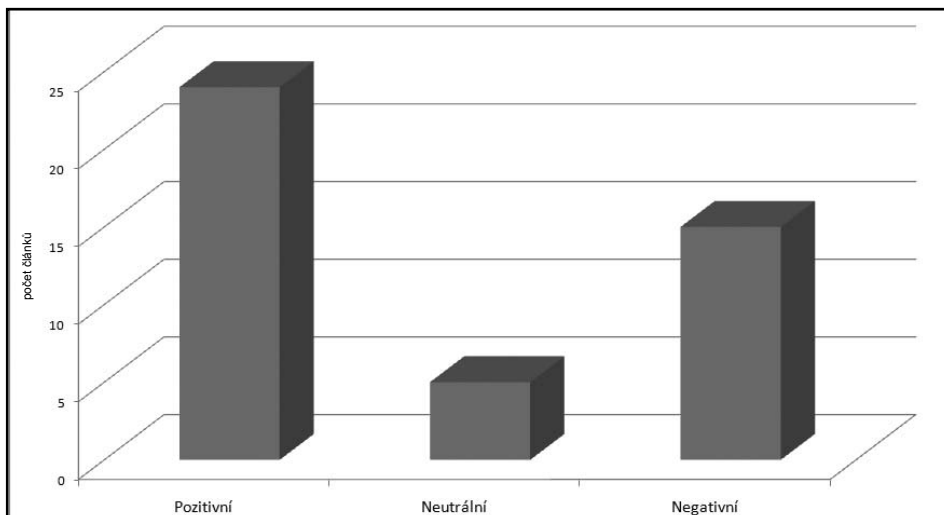
Zahraníční politici jsou občas citováni zejména při setkání se svými českými protějšky. Častěji vyjadřují spíše pozitivní názor.

I komentátoři novin a odborníci na Evropskou unii psali o RS, ale jejich příspěvků do debaty během analyzovaného měsíce bylo pouze šest.

Tabulka 4: Aktéři v debatě o reformní smlouvě EU

Tabulka 5: Pozitivní a negativní názory o smlouvě v novinách

Tabulka 5 zachycuje pozitivní a negativní názory v člancích sledovaných deníků. Průzkum opět není hodnocením objektivit novín, ale ukazuje, že články častěji obsahují vyjádření politiků a jiných aktérů,⁴⁹ kteří jsou pro reformní smlouvu, než naopak. Z tohoto důvodu lze tento výsledek interpretovat jako odpovídající relativní konsenzus mezi politickou elitou země. V otázce radaru jsou názory politické elity rozkolísanější, což v tomto případě obsahová analýza novin reflektuje.

Hlavní platformy politické debaty o reformní smlouvě

Na začátku roku se představitelé koaličních stran dohodli, že program vlády by neměl obsahovat postoj k ústavní smlouvě.⁵⁰ Ve skutečnosti jednají představitelé tří koaličních stran o nové smlouvě EU vlastně už od zahájení jednání o vládní koalici po minulých volbách do sněmovny. V koaliční smlouvě z června 2006 se strany dohodly pouze na všeobecné formulaci o smlouvě. ODS tehdy chtěla prosadit zmínku o tom, že by mohla existovat představa vývoje EU bez smlouvy. To nakonec partneři z textu odstranili.⁵¹ Na začátku roku 2007 pokračovalo jednání v „devítce“ a aktéři dospěli k dohodě nejdříve v únoru a potom s konkrétnějším obsahem až v dubnu.⁵²

Ve sněmovně jednali poslanci o nové smlouvě EU v květnu. ČSSD chtěla už v lednu dostat tento bod na pořad schůze sněmovny,⁵³ ale vládní koalice to blokovala. Při jednání ve sněmovně ČSSD kritizovala vládu za to, že nemá konstruktivnější přístup k nové smlouvě a že nechce najít společný postoj s opozicí.⁵⁴

Před říjnovým summitem EU vicepremiér A. Vondra informoval sněmovní výbor pro evropské záležitosti o pozici vlády. Koaliční partneři nadále podporovali vládní postoje a konstatovali, že jsou v souladu s koaliční dohodou.⁵⁵ Poslanci ČSSD v říjnu navrhovali, aby Poslanecká sněmovna požádala vládu o předložení reformní smlouvy oběma komorám parlamentu k ratifikaci. I Senát původně ratifikaci podporoval. Ještě v říjnu se počítalo s možností, že v Senátu by mohla být reformní smlouva schválena v prosinci a v Poslanecké sněmovně na počátku roku 2008.⁵⁶ Požadavek ODS o posouzení RS Ústavním soudem ČR však situaci poněkud zkomplikoval.

ZÁVĚR

Dva analyzované případy v této kapitole ukazují, že veřejné diskuse o zahraniční politice se účastní daleko více aktérů než pouze profesionální politici. To se zdá být zřejmé zejména v případě bezpečnostní politiky země, což dokazuje velká účast ne-parlamentních aktérů ve veřejné diskusi o umístění radarové základny na území České republiky. Menší účast jiných aktérů v diskusi o reformní smlouvě EU lze pravděpodobně vysvětlit tím, že tato otázka je přítomna v politické diskusi z dob ještě před vstupem České republiky do EU.

Je pravděpodobné, že v obou analyzovaných případech nakonec rozhodne Parlament ČR. Referendum by samozřejmě mohlo vést ve společnosti k ještě obsáhlejší diskusi na daná témata, i tak však politici musí obhájit svoji pozici veřejně.

Poznámky

- ¹ Srv. Bjereld, Ulf–Demker, Marie (2000): *Foreign Policy as Battlefield: A Study of National Interest and Party Motives*. Scandinavian Political Studies, Vol. 23, No. 1, s. 17–36.
- ² Srv. např. Wæver, Ole (2002): *Identity, communities and foreign policy: discourse analysis as foreign policy theory*. In: Hansen, L.–Wæver, O. (eds.): *European Integration and National Identity: The Challenge of the Nordic States*. London: Routledge.
- ³ *Socialisté jsou spíš pro referendum o základně, chtějí víc údajů*. Česká tisková kancelář, 22. 1. 2007.
- ⁴ *Sjezd: Bursík má jednat o radaru s EU a NATO*. Česká tisková kancelář, 17. 2. 2007.
- ⁵ Televizní pořad Václava Moravce nabídl 7. října zajímavou diskusi na toto téma mezi L. Zaorálkem (ČSSD) a K. Schwarzenbergem. *Otázky Václava Moravce*, Česká televize, 7. 10. 2007.
- ⁶ *Experti nejdnotní v tom, zda protiraketová obrana ochrání Česko*. Česká tisková kancelář, 13. 2. 2007.
- ⁷ *Odpůrci radaru žádají vládu o příspěvek na kampaň*. Česká tisková kancelář, 22. 8. 2007; *Klvaňa: Kampaň o radaru začne naplno až v září*. On-line: (zpravy.idnes.cz/klvana-kampan-o-radaru-zacne-naplno-az-v-zari-fml/domaci.asp?c=A070607_1403528_domaci_hos).
- ⁸ *Američané si vybrali pro stavbu radarové základny Brdy*. Česká tisková kancelář, 25. 1. 2007.
- ⁹ *Klaus v souvislosti s radarem varuje před populismem*. Česká tisková kancelář, 13. 7. 2007.
- ¹⁰ *Sněmovna nedala vládě žádné mantinely pro jednání o radaru USA*. Česká tisková kancelář, 10. 5. 2007.
- ¹¹ *USA chtějí v ČR radarovou základnu, možná v Jincích či Libavě*. Česká tisková kancelář, 20. 1. 2007.
- ¹² *Sobotka: V ČSSD se často objevuje požadavek referenda k základně*. Česká tisková kancelář, 24. 1. 2007.
- ¹³ *Odpůrci základny vyhráli spor s magistrátem kvůli demonstraci*. Česká tisková kancelář, 13. 2. 2007.
- ¹⁴ *USA chtějí v ČR umístit radarovou část své protiraketové základny*. Česká tisková kancelář, 20. 1. 2007.
- ¹⁵ *Viz např.: USA: Výstavba radaru v Česku by stála asi 260 milionů dolarů*. Česká tisková kancelář, 12. 4. 2007.
- ¹⁶ *Starostové obcí z okolí Brd založili volné sdružení proti radaru*. Česká tisková kancelář, 24. 8. 2007.
- ¹⁷ *Liga starostů: Starostové proti radaru: apel vládě, poslancům a senátorům*. On-line: (www.nezakladnam.cz/cs/495_starostove-proti-radaru-apel-vlade-poslancum-a-senatorum).
- ¹⁸ *Zdravotní studie přesvědčuje starosty o neškodnosti radaru*. Česká tisková kancelář, 22. 8. 2007.
- ¹⁹ *Holub, Petr: Vědci poprvé zpochybnili studii o radaru. Je povrchní*. Aktuálně.cz, 9. 11. 2007. On-line: (aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=513528).
- ²⁰ Články byly dohledávány podle klíčového slova „radar“. Potom byly filtrovány, aby skutečně obsahovaly podstatné vyjádření nebo informaci o protiraketovém radaru.
- ²¹ Každý článek byl kategorizován podle toho, co bylo jeho dominantním obsahem; mohl však být zařazen do více kategorií.
- ²² *Odpůrci radaru kritizovali vládní kampaň, Klvaňa nesouhlasí*. Česká tisková kancelář, 3. 8. 2007.
- ²³ Jinou věcí je, že aktér může být úplně nevědomý o tom, že jeho vyjádření ovlivňuje i český diskurz.
- ²⁴ „Nezákladnám“, viz on-line: (www.nezakladnam.cz/cs/19_o-iniciative).
- ²⁵ *V centru Prahy se sešly stovky odpůrců základny USA v Česku*. Česká tisková kancelář, 26. 5. 2007. Účast M. Stropnického byla navíc ve straně považována za nevhodnou. Předseda M. Bursík při jednání republikové rady den po demonstraci řekl, že strana by na veřejnosti měla mluvit jedním hlasem. *Viz Republiková rada zelených základnu zatím neodmítla*. Česká tisková kancelář, 27. 5. 2007.
- ²⁶ Články byly kódovány podle toho, jaký názor v nich dominuje. Když negativní a pozitivní názory měly téměř stejný prostor, byl článek počítán do obou skupin. Neutrálními články rozumíme ty, v nichž nebylo možné názor určit.

- ²⁷ *Česko oficiálně zahájilo s Američany jednání o základně.* Česká tisková kancelář, 28. 3. 2007.
- ²⁸ *Schwarzenberg: První kolo jednání s USA o radaru bude v květnu.* Česká tisková kancelář, 5. 4. 2007.
- ²⁹ *Poslanci se hádali o to, kdo začal jednání o základně.* Česká tisková kancelář, 15. 3. 2007.
- ³⁰ *Parlament české republiky – Poslanecká sněmovna 2006. Stenografický zápis 14. schůze,* 10. 5. 2007. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/014schuz/14-9.html); *Sněmovna nedala vládě žádné mantinely pro jednání o radaru USA.* Česká tisková kancelář, 10. 5. 2007.
- ³¹ *Fakta, argumenty, odpovědi a diskuse o české účasti v systému protiraketové obrany.* On-line: (www.protiraketam.cz/prk-argumenty.asp?y=protiraketam/o_webu_text.htm).
- ³² *Sobotka: V ČSSD se často objevuje požadavek referenda k základně.* Česká tisková kancelář, 24. 1. 2007.
- ³³ *Podle průzkumu agentur STEM, Factum Invenio a CVVM.*
- ³⁴ *Schwarzenberg: Dávat nyní euroústavu k ratifikaci nemá smysl.* Česká tisková kancelář, 7. 3. 2007.
- ³⁵ *Viz např. rozhovor s Jiřím Paroubkem ve zpravodajském pořadu České televize Události a komentáře,* 22. 7. 2007. On-line: (www.ct24.cz/vysilani/?id=155061&porad=&datum=).
- ³⁶ *HN: V otázce ústavy EU nemá koaliční Topolánková vláda jasno.* Česká tisková kancelář, 24. 1. 2007.
- ³⁷ *Německo nabízí v jednání o evropské ústavě ústupky.* Česká tisková kancelář, 20. 4. 2007.
- ³⁸ *Srv. Sochorek, Jan (Úřad vlády ČR). Vystoupení na Kulatém stole na téma příprav českého předsednictví Evropské unie. Asociace pro mezinárodní otázky,* 19. 6. 2007.
- ³⁹ On-line: (www.vlada.cz/assets/cs/eu/dokumenty/Pozice_vlady_CR-_final_25.4..pdf).
- ⁴⁰ *Viz Vládní koalice se dnes shodla na postoji k nové euroústavě.* Česká tisková kancelář, 22. 2. 2007.
- ⁴¹ *Pětibodové prohlášení představitelů koalice k evropské ústavě.* Česká tisková kancelář, 22. 2. 2007.
- ⁴² *KSČM: Prohlášení k evropské reformní smlouvě.* On-line: (www.kscm.cz/article.asp?thema=3029&item=36305); *Překlad rozhovoru prezidenta republiky Václava Klause pro pořad BBC World – Hardtalk.* On-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=rmaRXLTL0Yi).
- ⁴³ *Např. Reformní smlouvu EU má schvalovat parlament, ne lidé v referendu.* Česká tisková kancelář, 30. 10. 2007; *Topolánek: Schvalovat novou smlouvu EU v referendu je nepraktické.* Česká tisková kancelář, 18. 7. 2007.
- ⁴⁴ *ODS, Usnesení 18. Kongresu ODS.* On-line: (www.ods.cz/akce/kongresy/18.kongres/stranka.php?ID=491).
- ⁴⁵ *Výkonná rada ODS: Usnesení k tzv. Reformní smlouvě EU.* On-line: (www.ods.cz/zpravy/prispevek.php?ID=5872).
- ⁴⁶ *Viz např. Vláda se kloni k ratifikaci smlouvy EU bez referenda.* On-line: (zpravy.respekt.cz/Vlada-se-kloni-k-ratifikaci-smlouvy-EU-bez-referenda.html).
- ⁴⁷ *Ratifikace unijní smluvy nebude tak snadná.* Česká tisková kancelář, 13. 12. 2007.
- ⁴⁸ *Reformní smlouvu EU má schvalovat parlament, ne lidé v referendu.* Česká tisková kancelář, 30. 10. 2007.
- ⁴⁹ *Případně mají novináři jiný zdroj informací, se kterými pracují.*
- ⁵⁰ *Vondra: Postoj k euroústavě by v programu nové vlády být neměl.* Česká tisková kancelář, 7. 1. 2007.
- ⁵¹ *Zahraniční politika: spor o euroústavu.* On-line: (ihned.cz/index.php?p=000000_d&article%5Bid%5D=18695360).
- ⁵² *Viz výše.*
- ⁵³ *ČSSD kritizuje vládu za to, že se jasně nevysslovila k euroústavě.* Česká tisková kancelář, 10. 1. 2007.
- ⁵⁴ *Parlament České republiky – Poslanecká sněmovna 2006. Stenografický zápis 14. schůze,* 10. 5. 2007. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/014schuz/14-9.html).
- ⁵⁵ *Topolánek: V Lisabonu nechceme revoltu, jen dodržení slibů.* Česká tisková kancelář, 17. 10. 2007.
- ⁵⁶ *Reformní smlouvu EU má schvalovat parlament, ne lidé v referendu.* Česká tisková kancelář, 30. 10. 2007; *Novou smlouvu EU v Senátu podpořili zástupci ODS i ČSSD.* Česká tisková kancelář, 1. 11. 2007.